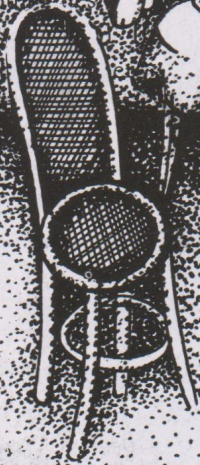

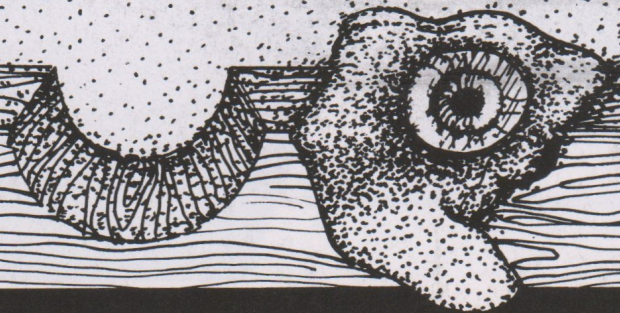
ROMAIN ROLLAND HRA O LÁSCE A SMRTI

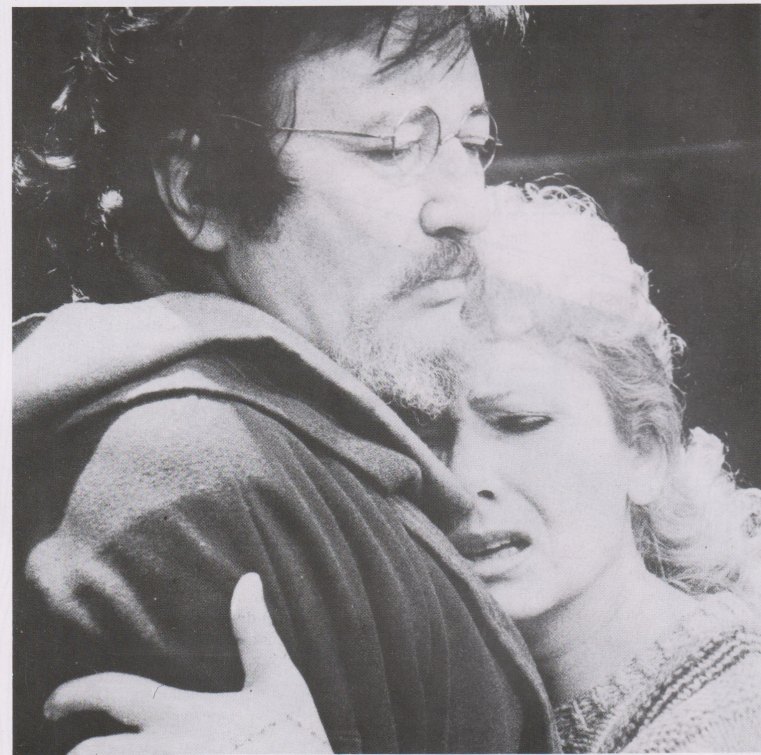
...eau en
...designer
...sent comme de
...caractère pe
...s d'un chantier
...pendant deux ans, le
...ansamerica. Quoi
...ohn Chase, et moi
...ayant que possible
...L'enceinte con
...passant y est p
...à la ciassi
...De par
...om

...eau en
...designer
...sent comme de
...caractère pe
...s d'un chantier
...pendant deux ans, le
...ansamerica. Quoi
...ohn Chase, et moi
...ayant que possible
...L'enceinte con
...passant y est p
...à la ciassi
...De par
...om

...travaux
...ctions. nouve
...epter les désag
...l'assade délabr
...le chantier de
...représentée p
...passage aussi
...Du côté op
...e vers la rue.
...on proie à l'enn
...tonie de l'espac
...er les parois d'
...et de faire alt
...ents de 9 m
...glas. Des nich
...es. d'observati
...ruction.

Předmluva

„Hra o lásce a smrti“ je jeden z obrazů mého polyptycha o Revoluci. Záměr napsat tuto dramatickou epopej jsem pojal před více než dvaceti pěti lety a tehdy jsem také načrtl její celkový plán. Okolnosti mne přinutily práci přerušit. Ale svého záměru jsem se nevzdal nikdy.

V roce 1900, když jsem se účastnil zkoušek na Dantona u Escholierů a zároveň pracoval na Čtrnáctém červenci, jsem napsal: „Čím více vnikám do tohoto světa utrpení a nadlidského napětí sil, tím více cítím, jak se ve mně utváří obrovská dramatická báseň jako plod dnů vášnivě vzrušených i dusných, v nichž vlny onoho rozbourěného oceánu se vzednou ještě jednou: Iliada francouzského národa. Nikdy nebyly dveře svědomí vypáčeny mocněji ze stěží. Nikdy nebylo dáno popatřit hlouběji do propasti duše. Nikdy neviditelní bohové a obludy, jež obývají doupata ducha, nevystoupily zjevněji z temnot noci, než v onom okamžiku, jenž je svou velebností a hrůzou roven blesku. Nechci napsat jen hrdinské drama zašlé epochy, chci podat důkaz o moci a hranicích života.“

Podle své pracovní metody nechal jsem v sobě myšlenku pracovat. Než začnu formovat cyklické dílo, čekám, až se utváří samo ze sebe ve všech svých částech. To se teď skoro stalo.

Zrálo zvolna, a já pracoval zatím na rolích sousedních, na Janu Kryštofovi, na Colasu Breugnonovi, a začínal Okouzlenou duši. Zbude mi čas před koncem dnů, abych obilí požal a svezl? Nevím. Co však na tom. Každá hodina měj svou radost i trýzeň!

Vrátil-li jsem se v poslední době přes nové úkoly k těmto přerušným pracím, stalo se to povzbuzením přátel v cizině. Bouře, která táhla Francií r. 1793, zanechávajíc za sebou ohnivou stopu, teď postupně mizející, pokračovala ve své cestě směrem východním. Představení Dantona v Cirkovém divadle Maxe Reinhardta působila mohutně na obecnostvo nazítků po revolučních bitvách berlínských: byla ozvěnou bojů dne pod dunicími klenbami dějin. A Vlci odkryli znovu v duši Německa, Československa, Ruska, ba v posledních měsících i v duši Tokia, zemětřesením postiženého, tragický, zase současný problém kon-

fliktu osobního svědomí s blahem státu. Dobrý Evropan, Stefan Zweig, jenž mi je po patnácti letech nejménějším přítelem a rádcem, nepřestal mi připomínat, že jedním z mých prvních úkolů spisovatelských je moje činnost lamače kamene v krvavé hoře Revoluce. A tak jsem znovu bušil toporem do skály, a tato hra je první balvan, který jsem letošního jara skále urval. Píšu na něj jméno Zweigovo. Bez něho spal by dosud pod zemí.

Všichni, kdož jsou obeznámeni s Francouzskou revolucí, poznají na první ráz lidi a skutečné události, jež mi byly vzorem pro tuto tragickou „hru“. Vzpomínky Louvetovy mi poskytly podivuhodné dobrodružství psance, který štván, všemi přáteli opuštěn a věda, že je ztracen, vrátil se z Girondy až do chřtánu smrti, Paříže, a pronesl celou Francii svou hlavu, na kterou byla vypsána cena, aby, než padne, políbila ústa milenci. V rysech této paní poznáme zastřenou tvář Sophie de Condorcet, melancholickou grácií přítelkyně Cabanisovy. V Jéromu de Lavoisier, v jeho jménu i charakteru, ožívá dvojí martyrium posledního encyklopedisty i geniálního Lavoisiera, ale podnět převahou dal Condorcet, muž s čelem vítěze a s ústy poraženého, jenž, skryt ve své mansardě v Luxembourg, se smrtí v srdci, ale s očima plnými světla, napsal, než se otrávil, v „Pokrocích lidského ducha“ svoje kredo, končící výkřikem víry: „Věda přemůže smrt.“ „Sopkou pod sněhem“ nazýval jej d’Alembert. Na počátku mého dramatu sníh sotva začíná tát pod březnovým sluncem po strašlivé zimě r. 1793. Ale oheň žhne v ledovatých srdcích, a slovo d’Alambertovo se hodí na ně všechna. Byl bych to slovo mohl postavit jako název v čelo své „hry“.

Prosím historiky, aby mi prominuli volnost, s jakou jsem si dovolil jednat se svými hrdiny. Nejednou jsem již vyložil své umělecké pojetí dějin. Dějiny jsou pro mne nádrží vášni a přírodních sil. Čerpám z ní. Z hlubiny jámy vyjímám velké lidské bestie, stohlavé zvíře, lid i jeho krotitele. Není mou snahou učinit je podobnými jejich pravzorům. Mám na paměti vznešené poučení, dané Michelengelem, když tesal Myslitele a ne Lorenza z Medici: „Za sto let bude si podoben!“ Úlohou básníkovou je zpívat kantátu „für alle

Zeit“, je-li toho schopen. Umělecký účín historického dramatu spočívá míň v tom, co bylo, než v tom, co je ještě dnes. Ale přitom bych rád zachoval ve svých obrazech i osobité světlo onoho zašlého dne: vždyť každý den má své světlo. Snažil jsem se psát svá dramata o Revoluci v barvě slohu, v něž se halily ony vášně.

Nazval-li jsem tuto tragedii „hrou“, je to hra, o níž platí: „Sázím všechno!“ „Království za koně,“ volá za bitvy Richard, hrbatý tyran. — Bouřlivé mračno táhne nad hlavou. Život za jediný blesk! — Prohrávám jej. Vyhrál jsem.

V srpnu 1924

Romain Rolland

Z úvah R. Rollanda

Veliké duše jsou jako vysoké horské vrcholy. Pere do nich vítr, halí je mračna; ale člověku se na nich dýchá lépe a mocněji než kde jinde. Jejich ovzduší má v sobě čistotu, která smývá se srdce nános špiny; a když se mračna rozptýlí, obsáhneš odtud pohledem celé lidské pokolení.

Nechť si zvolíme jakoukoli formu umění nebo divadla: moderní komedii, politické drama (tato označení jsou téměř všechna jen nálepkami), na světě jsou jen dva druhy umění: jedno, které čerpá ze života, a druhé, které se spokojuje s tím, co je odvozeno.

Nechť jsme činní v jakékoli oblasti, budme v ní služebníky pravdy. Nejde ani tak o přerod literární, jako mravní. Otravují nás teoriemi; mrháme čas školním cvičením, srovnáním různých druhů umění a vynášením jedněch nebo druhých. Jaký smysl mají pro nás teorie a směry? Díla musí být posuzována podle děl, a nikoli podle jejich záměrů.

Je nezbytné pěstovat v duších lásku k pravdě, smysl pro ni, naléhavou potřebu pravdy, musíme uvyknout nezbytnosti, vidět jasně do věcí a lidí; musíme mít odvahu vymýtit zálibu v iluzích, které způsobují ochablost, které lichoť vůli, hýčkají ji, a nakonec ji otráví, a vymýtit ji třeba i násilím u těch, kteří na nich ulpívají.

Mám nedůvěru k slovům s velikými písmeny, jako: Člověk, Umění, Individuum, Příroda, Duše. Tyto modly musí být staty! Nevím, co to je Svoboda; vím co jsou svobodní lidé. Nevím, co to je Duše: vím co jsou živoucí lidé. Abstraktní, od skutečného světa oddělená duše je jako jedna z těch dutých škeblí, ve kterých šumí klam ozvěny, sen zvuku, fantóm moře: moře vášní a citů, život, jenž jediný žije. Je to hra se stíny. Je zajisté možno věřit v jednotnou všeobšáhlu existenci mnohosti jevů. Milióny na sebe vázaných vln tvoří mohutnou masu oceánu, poslušného zákonů. Je možno pokusit se ukázat na zákony a jednotu věcí, ale naučte se především vidět správné věci!

Radost, bezuzdná radost, slunce, které osvětluje vše, co je a bude, božská radost tvoření! Není radosti mimo tvorbu. Není bytostí kromě těch, jež tvoří. Všecky ostatní jsou stíny, které se zmítají na zemi, cizí životu. Všecky radosti života jsou radosti z tvorby: láska, génius, čin — plápoly síly, vzešlé z jediné výhně. I ti, kdo nenacházejí místa okolo velikého ohniště — ctižálostivci, sobci a neplodní prostopášníci, — snaží se zahřát při jeho bezbarvých odlescích.

Nenazývám hrdiny ty lidi, kteří zvítězili myšlenkou nebo silou. Nazývám hrdiny pouze ty, kteří byli velcí srdcem. Jak to řekl Beethoven: „Uznávám jediné znamení vznešenosti, a to dobrotu!“ Kde není velký charakter, tam není ani velký člověk, ba tam není velký umělec, ani velký muž činu; jsou tam jen modly vytvořené pro nízký dav, a čas je všechny smete. Málo nám záleží na úspěchu. Jde o to být velký a ne se jím zdát.

Romain Rolland

Hra o lásce a smrti

Přeložila Ide de Vries

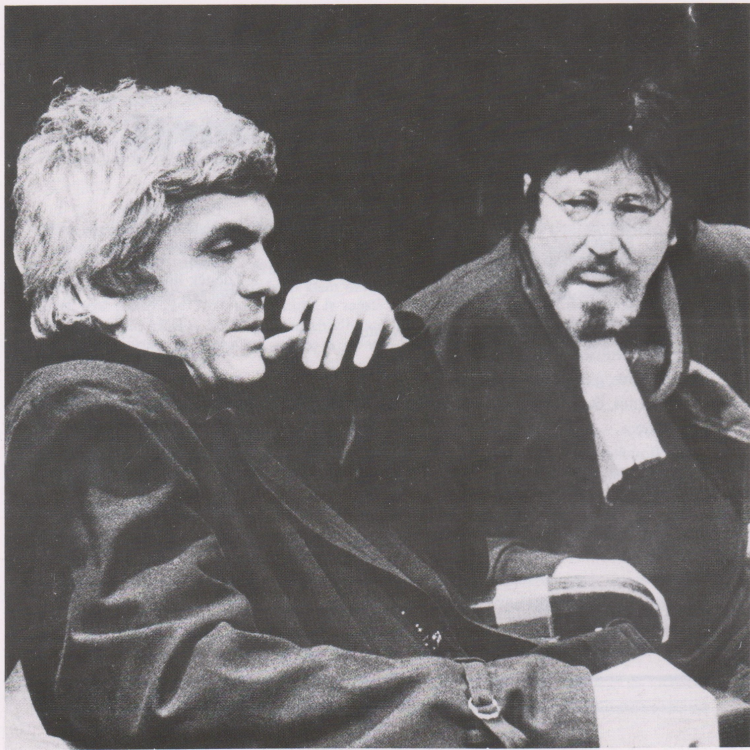
Režie: Bedřich Jansa
Scéna: národní umělec Ladislav Vychodil j. h.
Kostýmy: Eliška Zapletalová
Hudební spolupráce: Miroslav Večeřa
Pohybová spolupráce: Zdeněk Boubelík
Dramaturg: Vojtěch Kabeláč

Jérome de Lavoisier, člen Národního konventu Jan Filip
Sofie de Lavoisier, jeho žena Alexandra Gasnářková
Claude Vallée, girondistický poslanec Tomáš Jirman
Lazar Carnot, člen Výboru pro obecné blaho Stanislav Šárský
Denis Bayot Miloš Stránský
Horác Bouchet Jan Fišar
Luisa Cerizierová Eva Režnarová
Fleur Soucyová Eva Vejmělková
Crapart, delegát Výboru bezpečnosti Jan Miller
Chňapka Arnošt Borovec
Oslí kůže Eva Kaplerová

Představení řídí: Marta Celárková
Text sleduje: Jana Zaoralová

Představení se hraje bez přestávk. Společenská přestávka před začátkem představení.

Premiéra 3. února 1990 v Divadle Zdeňka Nejedlého

PŘEHLED HLAVNÍCH UDÁLOSTÍ FRANCOUZSKÉ REVOLUCE

1789

5. května. Ve Versailles se shromáždily generální stavy, aby vyřešily kritickou hospodářskou situaci Francie.
17. června. Rozpor mezi třetím stavem a šlechtou a duchovenstvem o způsobu hlasování rozhodli zástupci třetího stavu, jichž byl dvojnásobný počet, tím že se prohlásili za představitele většiny národa, za Národní shromáždění.
20. června. Poslanci třetího stavu, kterým dal král pod malichernou záminkou zavřít zasedací síň, se shromáždili v blízkém síle Mičovny a přísahali, že se nerozejdou, dokud nedají Francii ústavu.
25. června. Na králův rozkaz se začnou do okolí Versailles a Paříže stahovat ozbrojené síly.
9. července. Národní shromáždění se prohlásilo za Ústavodárné.
14. července. Dobyti Bastily.
17. července. Ludvík XVI. svou návštěvou v Paříži oficiálně schvaluje výsledky lidové revoluce.
26. srpna. Národní shromáždění odhlasovalo „Prohlášení lidských a občanských práv“, které slavnostně prohlašuje, že jediným pramenem moci je lid, že každý člověk se rodí svobodný a obdařen stejnými právy.
5.–6. října. V Paříži je hlad, lidé jsou pobouřeni, že král dosud neschválil dekrety NS a že znovu stahuje vojsko do Versailles: na 30 000 mužů a žen se vypraví do Versailles — král je donucen ustoupit a přestěhovat se do Paříže.

1790

12. července. Ludvík XVI. přísahá věrnost národu a zákonu.
1791
20. června. Ludvík XVI. se pokusí o útěk, je však zadržen a donucen k návratu.
3. září. Národní shromáždění odhlasovalo novou ústavu. Podle této ústavy se stala Francie konstituční monarchií.
30. září. Rozchod Ústavodárného shromáždění.
1. října. První schůze Zákonodárného shromáždění. Politické rozvrstvení: pravice — stoupenci liberální monarchie tzv. feuillanti (vysoká buržoazie, velkostatkáři), levice — buržoazní demokraté tzv. jakobíni a kordeliéři, od nichž se později oddělí skupina girondinů, a střed — tzv. nezávislí.

1792

20. dubna. Francie vyhláší válku „králi českému a uherskému“ Františku II.
11. července. Vpád pruské a emigrantské armády. Tvoří se pluky dobrovolníků, zemi uchvacuje vlastenecké nadšení.
10. srpna. Konec monarchie: pařížský lid pod vedením revolučního městského zastupitelstva tzv. Komuny zaútočil na Tuilerie, král s rodinou prchl do ZS, později byl uvězněn v Templu. Svolání nového Národního shromáždění — Konventu. Do vlády tzv. Výkonného výboru byli kromě tří girondinských ministrů povoláni i tři jakobíni, mezi nimi Danton, který se stal ministrem spravedlnosti.
10. srpen — 20. září. Boj mezi povstaleckou komunou a umírněným ZS. Je zřízen mimořádný trestní soud k potírání kontra-revoluce.
20. září. Počíná vítězný pochod revolučních armád. První schůze Konventu: politická rozvrstvení: pravice — Gironda, levice — Hora, střed — Bažina.
21. září. Prohlášena republika.
25. září. Pravice obvinila Marata a Robespiera z touhy po diktatuře a Dantona ze zpronevěry státních peněz.

1793

14. ledna. Ludvík XVI. odsouzen k smrti 387 hlasy proti 334. Za týden rozsudek proveden.
1. února. Počátek války s Anglií a Holandskem.
18.—21. březen. Konvent rozhodl, aby byl zřízen Výbor pro obecné blaho. Zhoršení hospodářské krize.

18. května. Komuna obviněna z anarchismu a touhy po moci a penězích. Několik předních členů Komuny bylo zatčeno.

2. června. Konvent obklíčený národní gardou odhlasoval obžalbu 29 girondinských poslanců.

13. července. Zavražděn Marat.

23. července. Padla Mohuč, ústup republikánské armády na všech stranách.

23. srpna. Konvent odhlasoval dekret o všeobecné mobilizaci.

17. září. Přijat zákon o podezřelých.

Konec roku 1793. Válečné úsilí pro obecné blaho korunováno zdarem. Nepřítel byl zahánán na všech frontách.

1794

31. března. Zatčen Danton.

10. června. Zákon o soudní a trestní centralizaci.

28. července. Konec demokratické republiky. Vlády se zmocňuje tzv. thermidorská reakce, jejímž prvním činem je nahradit aparát jakobinské diktatury aparát protirevoluční diktatury velkoburžoazie.

1795—1799 Direktorium.

1799—1804 Konsulat.

1804—1814 Císařství.

1814 První restaurace.

1815 Vláda sto dní.

1815 Druhá restaurace.

Vedoucí výroby a technického provozu ing. Ivan Bílek, vedoucí dekoračních dílen ing. Oto Gruszka, vedoucí výroby kostýmů Eliška Zapletalová, vedoucí jevištních provozů Karel Gadula, jevištní mistrí Jan Benek, Zdeněk Václavek, mistr osvětlení Oldřich Malý, mistr elektroakustiky Bořivoj Wojnar, mistr vlásenkárny Jindra Kučajová, mistr rekvizitárny Eva Wesnerová, mistr garderoby Zlata Nezhybová.

Program vydalo Státní divadlo v Ostravě, nositel Řádu práce, ředitel PhDr. Dalibor Malina. Redakce programů Vojtěch Kabeláč, obálka a grafická úprava Jiří Neuwirt, fotografie Josef Hradil. Tisk: Polygrafický průmysl, státní podnik, Praha — Moravské tiskařské závody, sdružený podnik, Olomouc, závod Ostrava, provoz 21, Novinářská 7, R 268.

Veškerá práva k provozování tohoto díla zastupuje DILIA Praha.

Cena programu 3 Kčs.

Inscenaci Rollandovy Hry o lásce a smrti jsme připravovali od poloviny roku 1989. Chtěli jsme tímto hymnem o svobodě a lidské důstojnosti dodat našim divákům víru ve svobodný život. Události po 17. listopadu 1989 učinily tuto naději skutečností. Naše inscenace je věnována všem, kteří se o svobodný život v naší zemi zasloužili.